

KINNITATUD
maavanema 14.01.2013
korraldusega nr 12
Lisa

**PÄRNU MAAKONNA ALAEALISTE KOMISJONI
KURITEOENNETUSLIKU TEGEVUSE
ARENGUKAVA
2013-2016**

Pärnu 2012

Sisukord

1.	Sissejuhatus.....	lk 3
2.	Olukorra kirjeldus.....	lk 4
2.1.	Piirkonna kirjeldus.....	lk 4
2.2.	Koostöövõrgustik.....	lk 7
2.3.	Statistilised näitajad.....	lk 7
2.4.	Kohalike omavalitsuste alaealiste komisjonid.....	lk 8
3.	Ülevaade eelnevas arengukavas püstitatud eesmärkide täitmisest.....	lk 9
4.	Probleemid ja arenguvajadused.....	lk 11
5.	Visioon, missioon ja põhiväärtused	lk 14
6.	Strateegilised eesmärgid ja tegevuskava.....	lk 18
7.	Arengukava hindamise ja muutmise põhimõtted.....	lk 21

LISAD

Lisa 1 Arengukavas kasutatud mõisted

Sissejuhatus

Pärnu maakonna alaealiste komisjoni kuriteoennetusliku tegevuse arengukava 2013 – 2016 on järjestikuliselt teine alaealiste komisjoni tööd valdkonnana käsitlev arengudokument Pärnumaal.

Dokumendi koostamisel osalesid maakonna alaealiste komisjonide esindajad, sotsiaal- ja haridustöötajad. Lisaks olid arengukava koostamisprotsessi kaasatud mitmed lõimitud valdkondade esindajad.

Arengukava koostamisel lähtuti põhimõttest, et tegemist oleks võimalikult lihtsas ja konkreetses keeles töödokumendiga, kus on määratletud reaalsed vajadused ja sammud alaealiste komisjonide eesmärgipäraste tegevussuundade elluviimiseks.

Dokumendi erinevates osades on kirjeldatud hetkeolukorda, noorsootöö ja erinoorsootöö valdkonna arenguvajadusi ning peamisi väljakutseid, sõnastatud on visioon ja püstitatud on strateegilised eesmärgid aastani 2016, on koostatud tegevuskava nende eesmärkide elluviimiseks, loetletud peamised koostööpartnerid ning on käsitletud tulemuste läbivaatamine ja strateegia uuendamise kord.

Arengukava töörühma kuulusid

Pärnu maakonna alaealiste komisjoni liikmed:

1. Ilmi Juhanson
2. Hede Martšenkov
3. Ivika Kelder
4. Eha Säde
5. Kaja Rand
6. Karin Uiho
7. Ülle Laursoo

Arengukava koostamise erinevatel etappidel olid kaasatud Pärnu Õppenõustamiskeskuse spetsialistid, Pärnu maakonna nõustamiskomisjoni, kohalike omavalitsuste ja haridus- ning sotsiaalasutuste esindajad.

Arengukava koostamisprotsessi konsulteeris MTÜ TK&Partnerid psühholoog Monika Luik, sisu ja erinevate tegevuste osas nõustas SA Pärnu Haigla lastepsühhiaater Kaja Rand.

Arengukava koostamise käigus viidi läbi kolm töönõupidamist, kus käsitleti järgmisi teemasid:

1. Järeldused eelmise arengukava täitmisest, hetkeseisu analüüs
2. Visiooni, missiooni, väärtuste määratlemine
3. SWOT analüüsi läbiviimine
4. Eesmärkide püstitamine
5. Tegevuskava koostamine

Arengukava projektiga oli võimalik tutvuda ning oma arvamust avaldada:

1. maakonna kohalike omavalitsuste alaealiste komisjonide liikmetel
2. maakonna haridusjuhtidel
3. Pärnumaa avatud noortekeskuste (ANK) esindajatel
4. Lääne Politseiprefektuuri esindajatel
5. Pärnu Õppenõustamiskeskuse spetsialistidel
6. Pärnu Maakonna Tervisenõukogul

Tehtud ettepanekud arutati läbi töönõupidamistel, ettepanekutega arvestati arengukava lõppversiooni koostamisel.

Arengukava koostamise eesmärgiks on lähtuvalt maakonna alaealiste kriminaalpreventiivse töö probleemide analüüsist määratleda alaealiste komisjoni töö suunad aastateks 2013-2016.

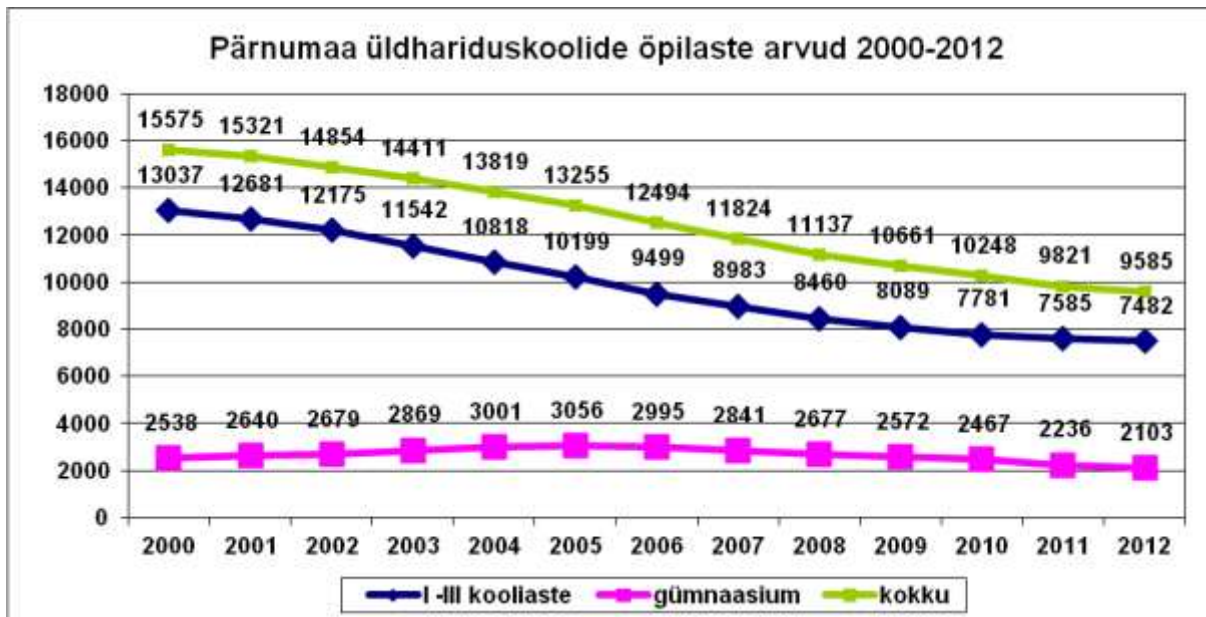
Arengukava koostamisel lähtuti järgmiste seaduste ja arengudokumentide eesmärkidest ja põhimõtetest:

- alaealise mõjutusvahendite seadus
- alaealiste komisjoni põhimäärus
- Eesti Vabariigi lastekaitse seadus
- ÜRO lapse õiguste konventsioon
- väärteomenetluse seadustik
- karistusseadustik
- kriminaalmenetluse seadustik
- vägivalda arendamise arengukava aastates 2010 – 2014
- noorsootöö seadus
- noorsootöö strateegia 2006 – 2013
- Euroopa noortepoliitika uuendatud koostööraamistik 2010 – 2018
- Strateegia „Euroopa 2020“ Eesti eesmärgid
- laste ja perede arengukava 2012-2020
- arengustrateegia Pärnumaa 2030+

2. Olukorra kirjeldus

2.1. Piirkonna kirjeldus

Pärnu maakond on pindalalt riigi suurim, hõlmates Eesti vabariigi üldterritooriumist 10,6%. Maakonnas on 20 kohalikku omavalitsust 87729 elanikuga. Maakonna keskuseks olev Pärnu linn on suurim administratiivüksus 42029 elanikuga. Ülejäänud valdade-linnade rahvaarv kõigub 489 (Lavassaare) ja 5436 (Audru) vahel. 2012. aasta seisuga on maakonnas 10528 noort vanuses 7-18 eluaastat, noorte arv näitab järjepidavat langustrendi, eelmise arengukava koostamise perioodil oli vastav arv 12889. Trend noorte hulga kahanemise suunas nii absoluutarvuna kui ka osakaaluga rahvastikust on alates 1990-ndate lõpust olnud üha süvenev. Järjepidevalt väheneb ka üldhariduskoolides õppivate laste arv (Joonis 1).

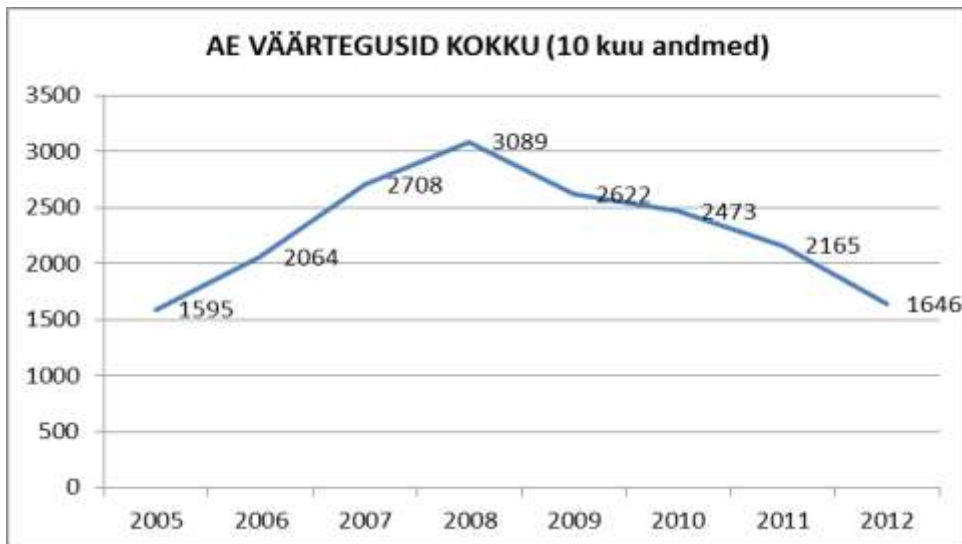
Joonis 1

Pärnu maakonna töötute üldarvust kõige suurema hulga moodustavad üldkeskharidusega ja põhiharidusega isikud, mis näitab, kui olulist rolli mängib tulevikuperspektiivis kutsesuunitlus- ning karjäärinõustamisalane töö haridusasutustes. Tõenäosus jääda töötuks on just neil noortel, kel puuduvad põhikooli lõpuks vajalikud sotsiaalsed oskused, õpivilumused ning valmisolek pidevõppeks.

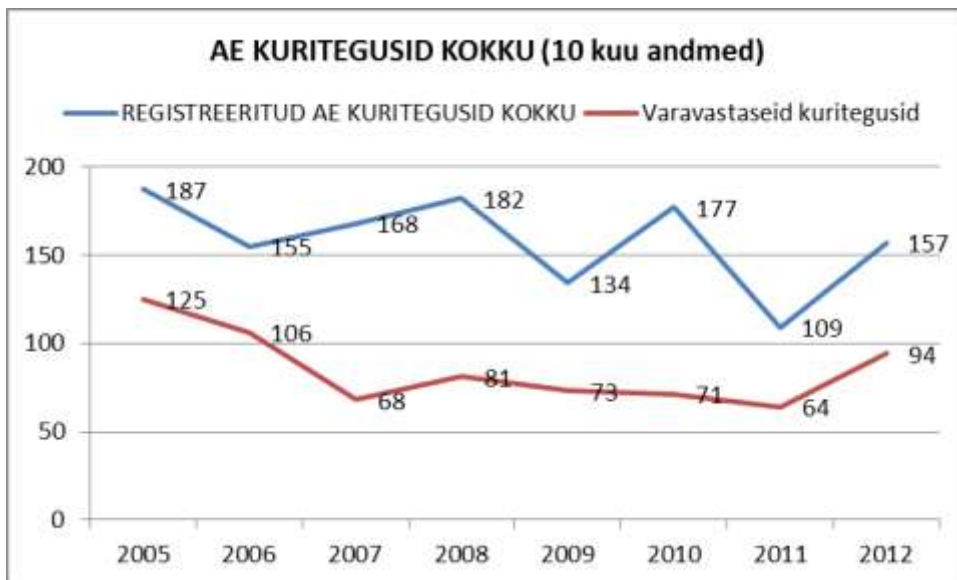
2011. aastal rakendati Pärnu Maakonna noortele Euroopa Sotsiaalfondi meetme "Kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamine" programmi rahastusel kahte projekti. Projekt „Pärnumaa noored hakkajad kogukonna toel tööturule“ sisaldas aktiivlaagrit, koolitust ja tööpraktikat kogukonnas.

Kui ajavahemikul 2005.-2008.a. õigusrikkumiste koguarv iga aastaga suurenes, siis alates 2008.a. on alaealiste poolt toime pandud õigusrikkumiste arv vähenenud, seda eriti väärtegede osas.

Noorsoopolitseinik Karin Uibo poolt esitatud statistika kohaselt on alaealiste poolt 2012. aasta 10 kuu jooksul toime pandud 1646 väärtegu (joonis 2). Statistika kohaselt on tõusnud noorte poolt toime pandud kuritegude arv, eelkõige on kasvanud varavastaste kuritegude arv. Joonis 3 näitab alaealiste poolt sooritatud kuritegude arvu trendi 2005. aastast kuni 2012 aastani. 2012. aasta kümne kuuga sooritasid alaealised 157 kuritegu ning neist 94 varavastast kuritegu.

Joonis 2

Joonis 3

Pärnumaal on 48 üldhariduskooli: 14 gümnaasiumi, 24 põhikooli, 10 algkooli ja 36 huvikooli. Noortega tegeleb maakonna üldhariduskoolides 38 huvijuhti, kelle töökoormus varieerub neljanikust kuni täiskohani. Geograafilisest eripärast ning hajaasustusest lähtuvalt on Pärnumaal arvukalt maakoole, neist valdav osa on väikekoolid, kus alla 90 õpilase. Probleemiks on kujunemas seegi, et järjest keerulisem on leida väikekooli professionaalset tugipersonali. Teise tasandi teenust on võimalik saada Pärnu Õppenõustamiskeskusest, kuid esmatasandi teenuste osas on olukord problemaatiline.

Maakonnas töötab 12 ANK-i. ANK-de arv on järjepidevalt suurenenud, samuti on mitmekesisistunud pakutavate teenuste ning külastuste arv.

Hariduslike erivajadustega õpilased moodustavad pea viiendiku maakoolide õpilaskontingendist. Need on õpilased, kes saavad ühel või teisel moel täiendavat õpiabi ning kelle õpijõudlus on üldjuhul madal. Nendel õpilastel on oht sattuda riskirühma. Sageli kaasnevad madala õpijõudlusega suhtlemis- ning käitumisprobleemid. Maakonnas töötavad nelja kooli juures kasvatusraskustega õpilaste klassid, neis õpib kokku 32 tõsiste käitumisprobleemidega õpilast. Alates 2011. aastast on maakonna ainus riigikool, Kaelase Kool, muutnud profiili. Õpilaskontingendi moodustavad intellektipuudega õpilased, kellel kaasuvad tundeelu- ja käitumishäired.

Maakonna nelja munitsipaalkooli juures töötavad õpilaskodud, kus 2012/2013 õppeaastal oli 67 riiklikult finantseeritavat õpilaskohta. Riigi toetatud õpilaskohti on 0,9 % maakonna õpilaste koguarvust.

2.2. Koostöövõrgustik

Järjepideva preventiivse tööga tegelevad maakonnas peamiselt Lääne Prefektuur, Lääne-Eesti Päästkeskus, Pärnu maakonna alaealiste komisjon, 9 kohaliku omavalitsuse alaealiste komisjoni (Pärnu, Audru, Häädemeeste, Saarde, Sindi, Halinga, Tõstamaa, Sauga, Are), Pärnu Maakohu Kriminaalhooldusosakond, Pärnumaa Tervisenõukogu, Pärnumaa haridusasutused ja kohalikud omavalitsused.

Nõustamisteenust pakuvad: Noorte Nõustamiskabinet, Pärnu Õppenõustamiskeskus, Psühhiaatria ja Psühhoteraapia Keskus SENSUS. Ühingutest kuuluvad koostöövõrgustikku Pärnumaa Punane Rist, Pärnu Lastekaitse Ühing, MTÜ Pärnumaa Skautide ja Gaidide Malev, MTÜ Pärnumaa Õpilasmalev.

Maakonnas töötab 9 lastekaitsespetsialisti, 12 koolipsühholoogi, 19 kooli sotsiaalpedagoogi/sotsiaaltöötajat, 26 eripedagoogi/logopeedi.

2.3. Statistilised näitajad 2008-2011

Statistiline näitaja	2008	2009	2010	2011
Alaealiste komisjoni suunatud laste arv	302/poisse 75%	250/ poisse 76%	179/ poisse 64%	233/poisse 74%
Õigusrikkujate osakaal eärühmast	2,5%	2,4%	1,7%	2,3%
Suunamise alus				
AMS §1 lg2 p1	52	50	18	44
AMS §1 lg2 p2	73	91	61	102
AMS §1 lg2 p3	64	34	24	34
AMS §1 lg2 p4	54	33	52	35
AMS §1 lg3 p1	59	42	20	24
AMS§1 lg3 p2	-	-	4	6

Mõjutusvahendite rakendamine				
Hoiatus	170	111	92	102
Koolikorralduslikud mõjutusvahendid	24	17	11	18
Vestlusele suunamine psühholoogi, narkoloogi, sotsiaaltöötaja või muu spetsialisti juurde	63	53	41	91
Lepitamine	2	3	1	2
Kohustus elada vanema, kasuvanema, eestkostja või hooldaja juures või lastekodus juures	4	3	2	3
Üldkasulik töö	109	85	41	95
Käendus	1	1	-	-
Noorte- või sotsiaalprogrammides või rehabilitatsiooniteenuses või ravikuurides osalemine	17	9	9	14
Kasvatuse eritingimusi vajavate õpilaste erikooli suunamine	3	8	4	4
Sundtoomiste rakendamiste arv	5	4	2	2
Kordusarutelude arv	20	19	9	4
Korraldatud koolituste arv	5	5	6	6
Taotluste esitajad				
Politseiametnik	65%	72%	79%	77%
Prokurör	15%	14%	11%	11%
KOV esindaja, kool-2009	25%	12%	10%	11%
Muu	5%	2%	-	1%

2.4. Kohalike omavalitsuste alaealiste komisjonid

Kohaliku omavalitsuse alaealiste komisjon	7-18a noorte arv	Arutatud õigusrikkumiste arv 2011. aastal
Pärnu linna AEK	4 716	83
Audru AEK	771	42
Sindi AEK	481	17
Saarde AEK	485	9
Häädemeeste AEK	385	5
Halinga AEK	348	19

Sauga AEK	490	3
Tõstamaa AEK	175	19
Are AEK	166	4
Pärnu maakonna AEK	2 511	32
Kokku	10528	233

3. Ülevaade eelnevas arengukavas püstitatud eesmärkide täitmisest

Järgnevalt on toodud lühiülevaade eelmises arengukavas sõnastatud üldeesmärkide täitmisest.

- **Eesmärk: Tõsta seaduskuuleka käitumisega seotud teadlikkust**

Maakonnas töötab üheksa kohaliku omavalitsuse alaealiste komisjoni, selle näitajaga on Pärnumaa Harjumaa järel teisel kohal vabariigis. Kohalikud komisjonid koordineerivad kriminaalpreventiivset tööd oma piirkonnas ning teevad koostööd maakonna komisjoniga. Osaletakse ühiskoolitustel ning maakondlikel õppepäevadel. Pärnu Õppenõustamiskeskuse baasil korraldatakse sotsiaalset, eripedagoogilist ning psühholoogilist nõustamist ning teemakohaseid koolitusi maakonna ulatuses. Teenust on osutatud kõigile maakonna haridusasutustele ning korraldatud koostöös maavalitsusega info- ja teabepäevi. Alates 2012. aastast on Pärnu Õppenõustamiskeskuse juurde moodustatud Pärnu maakonna karjäärikoordinaatorite aineühendus. Alates 2008. aastast on maakonna koolijuhtidele korraldatud nn kriisikoolitusi, kus pearõhk on turvalise koolikeskkonna kujundamisel. Teabepäevadel on esinenud politsei ja päästetöötajad, samuti meditsiini- ja sotsiaaltöötajad. Komisjon on kaasanud koolitustele maakonna avatud noortekeskuste töötajaid.

- **Eesmärk: Ennetada esmaseid õigusrikkumisi**

Kuni 2009. aastani oli kuriteoennetuse peamiseks hoovaks kriminaalpreventiivsete projektide läbiviimine. Maakonna sotsiaal- ja haridusasutused osalesid aktiivselt projektikonkurssidel, aasta lõpul toimus projektijuhtide teabepäev, kus oli võimalus kogemusi vahetada ning parimaid projekte esitleda. Majanduskriisiga projektide riiklik rahastamine katkes. Praeguses situatsioonis puuduvad kohalikel omavalitsustel ressursid kriminaalpreventiivse töö järjepidevaks toetamiseks. Maakonna komisjon on mõjutusvahendite rakendamise tarbeks eraldatud vahenditest toetanud Paikuse valla noortekeskuse PANOKE noorteprogrammi.

Lääne Prefektuur on korraldanud koolides teabepäevi, samuti Maanteeamet ja Päästeamet.

Viie aastase intervalliga uuritakse maakonna üldhariduskoolides sõltuvusainete tarbimist ja koolivägivalla ulatust. Viimane uuring toimus 2011. aastal. Koostöös maakonna tervisenõukoguga viidi 2012. aastal läbi uimastiennetusele suunatud konverents „Sõltuvuse vangis“

Maakonnas on viimase viie aastaga suurenenud avatud noortekeskuste arv (2007. aastal 8 keskust- 2012. aastal 12 keskust). Alaealiste komisjon teeb koostööd avatud noortekeskuste juhtidega, avardunud on probleemkäitumisega noorte vaba aja sisustamise võimalused.

Rahule ei saa jääda ennetustööga pere tasandil. Riskirühmas oleva pere ja laste vajadused jäävad õigeaegselt märkamata, varajane märkamine on aga sekkumiste kavandamiseks väga tähtis. Kuna laste erinevate võimalike probleemide märkamine ja ennetamine kuulub eri valdkondade alla, nt hariduslike erivajadustega ja koolikohustuse mittetäitmisega tegeleb kool, pere majanduslike ja sotsiaalsete probleemidega KOV, kui laps on toime pannud õigusrikkumise, siis sekkub alaealiste komisjon või õigussüsteem jne, ei saa sellega kaasnevaid küsimusi lahendada koostööd tegemata. Kuigi siin on toimunud viimastel aastatel mitmeid edasiminekuid, puuduvad sageli erinevate asutuste omavahelise koostöö osas kokkulepped konkreetsete tegevusmudelite kohta ehk kuidas ja kellega tuleks koostööd teha ja lapse juhtumi kohta infot jagada. Probleeme on ka erispetsialistide vähesusega ja/või ülekoormusega, aga ka eriteadmiste ebapiisavusega, kuidas laste probleeme tulemuslikult lahendada.

- **Eesmärk: Ennetada korduvrikkumisi**

Korduvõigusrikkumiste arv maakonnas näitab langustrendi. Korduvõigusrikkumiste ennetamisele on suunatud eelkõige politseitöötajate poolt läbi viidud ennetustöö.

2011. aastal valmis koostöös Pärnu Kolledžiga kasvatusraskustega õpilaste klasse puudutav uuring. Koostajaks politseitöötaja ja Pärnu maakonna alaealiste komisjoni liige Karin Uiho.

- **Eesmärk: Valdavas osas kohalikes omavalitsustes ja maakonnatasandil toimib koostöövõrgustik.**

Kohalike omavalitsuste lõikes on mõjutusvahendite kohaldamise erinevused küllaltki suured ning see võib tuleneda asjaolust, et erinevate mõjutusvahendite kohaldamist mõjutab meetmete/teenuste kättesaadavus piirkonniti, samuti erialaspetsialistide nappus. Nimetatud asjaolu silmas pidades on püütud ESF programmide raames Pärnu Õppenõustamiskeskuse vahendusel korraldada erinevate spetsialistide koostöövõrgustikke. Nimetatud valdkonnas on aga ülemaakonnaliselt kindlasti kasvuruumi.

Programmi "Turvaline kool" raames on alates 2009. aastast maakonna haridusjuhtidele ja AEK-de liikmetele korraldatud nn kriisikoolitusi, kus lektoriteks on erinevate kuriteoennetusega tegelevate instantside spetsialistid.

- **Eesmärk: Maakonnas tegutsevad õigusrikkujatele suunatud sotsiaalprogrammid**

Valdkond on endiselt problemaatiline. Järjepidevalt tegutsevad riskigrupi noortele mõeldud sotsiaalprogrammid puuduvad. Valdavalt on tegemist projektipõhiste ettevõtmistega, mille tegevus piirdub kõige enam aastaga.

- **Eesmärk: Seikluskasvatus omab kindlat kohta kriminaalpreventiivses tegevuses**

Seikluskasvatusliku suunitlusega oli kuni 2009. aastani neljandik kriminaalpreventiivsete projektide konkursile esitatavatest projektidest. Kuna projektide rahastamine katkes, siis maakonna alaealiste komisjonil puuduvad rahalised hoovad nimetatud sotsiaalprogrammide algatamiseks ja toetamiseks.

- **Eesmärk: Erinevate õppevormide kasutuselevõtt laieneb**

Maakonnas saab erinevat liiki õpiabi ligi 20% koolikohustuslikest lastest. 5% nimetud õpilaskonnast on koondunud eriklassidesse. Maakonna koolide juures töötab 4 kasvatusraskustega õpilaste klassi, 13 tasandusklassi ja 14 abiklassi. 67% hariduslike erivajadustega õpilastest on poisid. Suurenenud on erialaspetsialistide ja nõustajate arv. Õpilaskodu teenust pakub neli maakonna kooli. Pärnu Õppenõustamiskeskusest on ESF programmide raames kõigil haridusasutustel võimalik saada teise tasandi nõustamist.

- **Alaealiste mõjutusvahendite seaduses sätestatud mõjutusvahendite rakendamise võimalusi on laiendatud**

Maakonna alaealiste komisjonidele on korraldatud ühiskoolitusi, kus on ühiselt arutatud erinevate mõjutusvahendite kasutamise võimalusi ning tutvutud maakonna ning vabariigi erinevate komisjonide töökogemustega. Kui varasematel aastatel on olnud valdavaks mõjutusvahendiks just hoiatuste kasutamine, siis viimastel aastatel on hakatud komisjonide poolt kasutama kombineeritud mõjutusvahendeid. Suurenenud on erialaspetsialistide vestlusele suunamine, samuti üldkasuliku töö kasutamine. Komisjonid praktiseerivad probleemsetel juhtudel laste teistkordset komisjoni kutsumist, mis sekretäride sõnul on distsiplineeriv ning annab sageli positiivseid tulemusi, samas suurendab see komisjonide töökoormust ning antud töö ei kajastu ka aasta-aruandlustes.

4. Probleemid ja arenguvajadused

Arengukava töörühm süstematiseeris erinevate sihtgruppide arvamused ning ettepanekud ning neist lähtuvalt selgusid peamised kriminaalpreventiivse töö kitsaskohad maakonnas:

- Maakonnas puuduvad regulaarselt toimivad spetsiifilised sotsiaalteenused riskigrupi lastele ja noortele, samuti pikemaajalised sotsiaalprogrammid
- Probleemiks on probleemsete laste ja noorte vaba aja sisustamine, selle korraldamiseks ei jätku inim- ja finantressurse. Vähe on riskigrupi laste ja noorte spetsiifikat arvestavaid huviringe
- Järelevalve mõjutusvahendite kohaldamise üle ei ole järjepidev
- Erialase haridusega ning erinoorsootöö spetsiifikat tundvaid spetsialiste on vähe
- Puudub järelevalve mehhanism erikoolidest naasnud noorukite resotsialiseerimiseks

- Valdavas osas kohalikes omavalitsustes puuduvad lastekaitsetöötajad
- Maapiirkonnas on puudus erialaspetsialistidest (eripedagoogid, psühholoogid, sotsiaalpedagoogid)
- Vene õppekeelega koolide õpilastele puudub õpilaskodu
- Kohalike omavalitsuste piiratud ressursid teenuste ja sotsiaalprogrammide käivitamiseks ning arendamiseks
- Puuduvad mehhanismid, mis stimuleeriksid kohalike omavalitsuste juurde alaealiste komisjonide loomist. 2010. a lõpetas tegevuse Vändra alevi ja Vändra valla AEK
- Pedagoogid pole saanud piisavalt koolitust tööks hariduslike ja sotsiaalsete erivajadustega lastega
- Kriminaalpreventiivne tegevus on valdavalt projektipõhine
- Esmatasandi ennetustöö on kaootiline
- Hiline sekkumine. Lapse probleeme ei märgata õigeaegselt – lahendatakse ühte konkreetset probleemi
- Tugisüsteem puudulik
- Noorteorganisatsioonidega puudub järjepidev koostöö
- Mõjutusvahendi mõju hindamine on nõrk, puudub sisuline tagasiside
- Rutiini tekkimine komisjonide töös
- Komisjon ei koordineeri kriminaalpreventiivset tööd. Projektide rahastamine katkenud
- Pere – vanem – laps ahel ei toimi
- Pered pole kohaliku omavalitsuse tasandil piisavalt toetatud
- Võrgustikud on, aga ei toimi, üksnes üksikud head näited
- Puudujäägid ametialases töös (hoolivus, vähesed teadmised)
- AEK-idel puuduvad materiaalsed ressursid preventiivseks tööks
- AEK-del peaks olema võimalus mõjutada lapsevanemat, peret, hetkel mõjutusvahendid lapsevanemale puuduvad
- Puuduvad toimivad meetmed psüühika-ja käitumishäiretega laste ja noorte rehabiliteerimiseks

26. novembril toimunud laiendatud töögrupi kohtumisel viidi läbi SWOT analüüs arengukava eesmärkide väljatöötamiseks. Järgnevas tabelis on välja toodud olulisemad märksõnad, mis SWOT analüüsi läbi viies kõlama jäid.

Tugevused	Nõrkused
<ul style="list-style-type: none"> • Toimiv võrgustikutöö (sh piisava taustainfo olemasolu) • Individuaalne lähenemine igale lapsele • Erinevate valdkondade spetsialistide olemasolu komisjonis • ÕNK olemasolu ja sisuline töö maakonnas • Piirkondlikud AEK-d • Tartu Ülikooli Pärnu Kolledži kaasamine 	<ul style="list-style-type: none"> • Vähene koostöö 3. sektoriga • Vähene koostöö lapsevanemaga • Puudub tagasiside mõjutusvahendi efektiivsuse kohta • Ressursside puudumine preventiivseks tööks • Hiline sekkumine • Teenuste ebapiisav kättesaadavus • Rehabilitatsiooniteenus ei toimi • Ühise lähenemise puudumine maakonnaüleselt
Võimalused	Ohud
<ul style="list-style-type: none"> • Seadusandluse muutmine • Projektrahastuse kasutamine • Maakondliku ennetusprogrammi loomine • Teadus- ja tõenduspõhiste sekkumismudelite rakendamine • Valmisolek ühistegevusteks erinevate spetsialistide ja KOV-ide vahel • Loodava laste vaimse tervise keskuse potentsiaali kasutamine • Kogukonna toetus 	<ul style="list-style-type: none"> • Varajane märkamine ei ole efektiivne ja süsteemne • Alaealise mõjutusvahendite seadus ei toeta komisjoni tegevust • Abi vajab ka probleemse lapse vanem • Menetlustoimingute pikenemine • Olemasoleva süsteemi lagunemine • Majandusliku olukorra halvenemine

Kitsaskohtade analüüsile ning SWOT analüüsile tuginedes töötati välja Pärnu maakonna alaealiste komisjoni kuriteoennetusliku tegevuse arengukava 2013-2016 strateegilised eesmärgid ning tegevuskava.

5. Visioon, missioon ja põhiväärtused

Visioon

Pärnumaa noored järgivad üldtunnustatud kõlblusnorme ning on seaduskuulekad ja vastutustundlikud ühiskonnaliikmed.

Missioon

Pärnu maakonna alaealiste komisjoni missiooniks on õigusrikkumiste ennetamise koordineerimine ja mõjutusvahendite rakendamine koos alaealise toetamisega võrgustikutöö kaudu.

Põhiväärtused

- Koostöövalmidus
- Asjatundlikkus
- Paindlikkus
- Hoolivus

6. Strateegilised eesmärgid ja tegevuskava

Käesoleva arengukava eesmärgid on jaotatud kaheks:

6.1. Tegevuseesmärgid, mis on seotud alaealiste komisjoni igapäevase tegevusega.

Pikaajalised strateegilised tegevuseesmärgid on järgmised:

- 6.1.1. Tõsta seaduskuuleka käitumisega seotud teadlikkust
- 6.1.2. Ennetada esmaseid õigusrikkumisi
- 6.1.3. Ennetada korduvrikkumisi

6.2. Arengueesmärgid, mis on seotud alaealiste komisjoni kui institutsiooni võimekuse tõstmisega. Strateegilised arengueesmärgid on järgmised:

- 6.2.1. Parandada koostöövõrgustiku toimimist noorte õigusrikkumiste ennetamisel ja selle retsidiivsuse vähendamisel
- 6.2.2. Tõsta alaealiste komisjonide liikmete kompetentsust
- 6.2.3. Suurendada alaealiste komisjonide arvu kohalikes omavalitsustes

Tegevuskava

Tegevuskava koostamisel lähtuti lisaks sissejuhatuses mainitud seaduste ja arengudokumentides sätestatule muu hulgas ka erinevatel aegadel läbi viidud uuringute tulemustest. Silva Salumäe 2004. aastal läbi viidud uuringus¹ leiti kinnitust hüpoteesile, et alaealiste õigusrikkujate kuritegelikku käitumist mõjutavad eelkõige sotsiaalsed tegurid, nagu lagunenud perekond, pereliikmete omavahelised suhted, pere vägivald, rahuldamata esmavajadused; sõprade negatiivne mõju koolikohustuse eiramise, sõltuvusprobleemid ja sisustamata vaba aeg.

Rannala ja Tiko (2006)² jagavad komisjoni saadetud noored laias laastus ühekordseteks ja korduvateks klientideks. Esimesel juhul on tihti tegu pisivarguse, liikluseeskirja rikkumise või lapsemeelse uljusega. Nende laste kodu on üldjuhul lapse käekäigust huvitatud ja last toetav. Tihti on probleem kodus pereringis juba käsitletud ning ka kahjukannatajaga suheldud. Korduvklientide hulgas on aga palju koduse toeta lapsi. Peredes on kuhjunud probleemid nagu töötus, haigus, abitus, aga ka vägivald, alkohol. Nendel lastel on probleeme nii õppimise kui käitumisega, nende vaba aeg pole sisukalt täidetud ja kuigi nad tulevad suures osas komisjoni mingitel muudel põhjustel, ilmneb neil ka koolikohustuse halb täitmine. Suur osa nendest lastest ei ole leidnud endale jõukohast õppevormi – tavakooli nõudmised käivad neile sageli üle jõu, kuid kool pole lapse probleemi ära tundnud või puudub abistamisressurs – alternatiivsete õppevormide valik, abi- ja tugiteenused.

Markina ja Šahverdov-Žarkovski (2007)³ analüüsivad alaealiste hälbiva käitumise ilmnemist ning leiavad, et alaealiste hälbivale käitumisele avaldavad mõju eeskätt vanemate omavahelised halvad suhted ja vanemate suhted lapsega. Nad toovad välja, et:

- alaealiste hälbivale käitumisele avaldavad mõju eeskätt halvad suhted vanemate vahel, mitte niivõrd see, kas laps elab purunenud perekonnas või täisperes.
- mida suuremaks ja vägivaldsemaks muutub konflikt vanemate vahel, seda suurem on alaealiste õigusrikkumise risk, seda eriti poiste seas.

---

¹ S. Salumäe (2004). Alaealiste õigusrikkujate kuritegelikku käitumist mõjutavad tegurid Tartumaa näitel. <http://www.just.ee/alaealised>

² I. Rannala, A. Tiko, A. Rohtla (2006). Käitumisraskustega noored ja neile määratud mõjutusvahendite kohaldamine alaealiste komisjonides. <http://www.just.ee/alaealised>

³ A. Markina, B. Šahverdov-Žarkovski (2007). Eesti alaealiste hälbiv käitumine. <http://www.just.ee/alaealised>

- isa puudumine või olemasolu perekonnas ei mõjuta otseselt õigusrikkumiste toimepanemist, küll aga mõjutab see alaealise probleemset käitumist (koolist puudumist, alkoholi ja narkootikumide tarvitamist).
- vanemate huvi alaealiste tegemiste suhtes on oluline alaealise käitumise mõjutamisel: kui vanemad või teised täiskasvanud pereliikmed teavad, kus ja kellega laps väljas käib, väheneb õigusrikkumiste risk oluliselt.
- koolist sageli puudujatel esineb rohkem tõsisemaid õigusrikkumisi – nii vägivaldset käitumist kui ka õigusrikkumisi üldiselt. Klassi kordamine on probleemse käitumisega seotud samas ainult poiste puhul.

Edovald (2005)⁴ teeb kokkuvõtte maailmas läbiviidud uuringute tulemustest ning ütleb muu hulgas, et on mitmeid individuaalseid, perekonna, eakaaslaste, kooli ja naabruskonnaga seotud tegureid, mis mõjutavad alaealiste delinkventse käitumise arengut. Suure tõenäosusega on lapse varajases elustaadiumis tähtsamad individuaalsed ja perekondlikud riskitegurid. Hilisemas eas muutub oluliseks eakaaslaste, kooli ja kogukonna mõju.

Ükski konkreetne riskitegur aga ei selgita delinkventset käitumist. Pigem on nii, et mida rohkem ilmneb lapse puhul riskitegureid või mida rohkem on valdkondi, milles riskitegurid ilmnevad, seda suurema tõenäosusega ja seda varasemas eas on lapsel delinkventse käitumise oht. Antisotsiaalse ja delinkventse käitumise riskitegurid annavad tõendust, et ennetusalaste tegevuskavade kavandamisel ja väljatöötamisel tuleb arvesse võtta mitmeid valdkondi, millele kuriteoennetuse käigus tegevus suunata. Lisaks riskiteguritele on tähtis arvestada erinevaid antisotsiaalse käitumise kujunemise arenguteid ning ühtlasi kaitsetegureid, mille tugevdamine sekkumiste käigus peaks riskitegurite vähendamise kõrval moodustama ennetusstrateegiate ühe põhisuuna. Edovald teeb ülevaate ka maailmas levinud sekkumiste tulemuslikkusest. Allpool on toodud ülevaade pere-, kooli- ja kogukonnapõhiste sekkumiste ning kohtu ja korrektsiooniliste ennetuse analüüsist.

Perepõhiste sekkumisprogrammide analüüs näitas, et laste käitumisprobleemide, delinkventsuse ja teiste seotud negatiivsete tulemuste ärahoidmisel on tõhusad kodukülastuse programmid, vanemate õpetamine kombineeritult laste päevahoiu/eelkooliga, koolipõhine laste ja lastevanemate koolitus, multisüsteemne teraapia ja funktsionaalne pereteraapia. Need programmid on osutunud mõjusaks agressiivse ja delinkventse käitumise vähendamisel. Paljutöötavaks perepõhiste sekkumiste kategooriaks on kliiniku-/haiglapõhine vanemate ja laste koolitus. Koolipõhistest sekkumistest on mõjusaimad need, mis keskenduvad koolide juhtimisele ja distsipliinile ning käitumisnormide kehtestamisele, aga ka instruktsioonilised sekkumised, mis kognitiiv-käitumuslikele meetoditele tuginedes õpetavad lastele sotsiaalseid oskusi. Kõige ebaefektiivsemaks sekkumisteks osutusid koolipõhises ennetuses instruktsioonilised programmid, kus ei rakendata kognitiiv-käitumuslike meetodeid; nõustamine, sotsiaaltöö ja teised terapeutilised sekkumised ning rekreatsiooni / vaba aja veetmise programmid. Kogukonnapõhise ennetuse puhul ilmnes, et teatav mõju on kambaprobleemide ennetamise programmidel, kogukonnapõhisel mentorlusel ja koolijärgsel huvitegevusel. Samuti on positiivseid tulemusi andnud alkoholi- ja tubakapoliitika muutmine

---

⁴ T. Edovald (2005). Ülevaade alaealiste kuritegevuse vähendamise strateegiatest ja programmidest maailmas. <http://www.just.ee/alaealised>

ning meediasekkumised. Vaatamata mõnevõrra nõrgale tõendusmaterjalile kätkevad kogukonnapõhised sekkumised märkimisväärset potentsiaali mitmetasandiliste sekkumiste elluviimiseks, ja seda nii riiklikul kui omavalitsuse tasandil. Et sekkumine oleks mõjus, on vaja eelkõige omavalitsuse liidrite ja kogukondlike sidusrühmade esindajate osalust ning seeläbi ka vastutust ennetusstrateegia planeerimisel ja elluviimisel. Kohtuliku ja korrektsioonilise ennetuse puhul on märkimisväärselt paljud meetmed ebaefektiivsed või küsitava mõjuga: karistus, hoiatamine, kogukondlikud piirangud ning struktuuri, distsipliini ja väljakutsetega seotud programmid on osutunud ebaefektiivseks. Mõnevõrra paljutöotavaks võib osutada rehabilitatsiooni rakendamine kombineeritult kogukondlike piirangutega. Parimaks korrektsiooniliseks sekkumiseks alaealiste õigusrikkujate puhul on rehabilitatsioon.

Nimetatud uuringutest lähtuvalt on välja töötatud ka tegevused arengukava tegevuses. Et teemale süsteemselt läheneda, lähtub alltoodud tegevuskava rahvatervise kolmetasandilisest ennetusmudelist. Rahvatervise mudelile tugineva lähenemise põhjal tähendab see probleemide samaaegset lahendamist eri tasanditel, et ära hoida probleeme igal konkreetsetel tasandil. Sekkumiste tasandid on järgmised:

- Esmane ennetus on tavaliselt pikaajaline, sisaldades mitmesuguseid teenuseid lastele ja peredele (nt kõrge kuritegevusega piirkondades), et parandada nende elukvaliteeti. See tasand kätkeb ka universaalseid lähenemisi, mille eesmärgiks on kuritegeliku käitumise ärahoidmine enne selle ilmnemist.
- Teisene ennetus keskendub teadaolevatele riskirühmadele (nt käitumishäiretega lapsed), et hoida ära nende seost delinkventsusega. Teisese ennetuse alla kuuluvad selekteeritud riskirühma populatsioonidele suunatud sekkumised.
- Kolmandane ennetus on suunatud kohtulikult karistatud õigusrikkujatele vähendamaks korduvõigusrikkumiste arvu. Sii kuuluvad indikeeritud delinkventse käitumisega noorukitele suunatud sekkumised. (Edovald, 2005).

Senisest enam soovib uus tegevuskava keskenduda meetmete ja sekkumiste tulemuslikkuse hindamisele.

TEGEVUSKAVA 2013-2016

Tegevuseesmärk	Tegevused	Vastutaja	Mõõdikud	Sihtväärtused aastate lõikes			
				2013	2014	2015	2016
Tõsta seaduskuuleka käitumisega seotud teadlikkust	Jätkata viieaastase intervalliga kõiki maakonna üldhariduskoole haarava küsitluse läbiviimist sõltuvusainete tarbimise ja koolivägivalla ulatuse uurimiseks (sihtgrupp 5-12 kl). Küsitlus viiakse läbi koostöös TÜ Pärnu Kolledžiga	AEK, Tervisenõu kogu	Uuringute arv				1
	Tihendada koostööd maakonna tervisenõukoguga, korraldada noortele ja täiskasvanutele suunatud teemakohaseid üritusi	AEK, Tervisenõu kogu, KOV-d	Üritus on toimunud	1	1	1	1
	Mõjutusvahendite kohaldajate ning komisjoni ühiste ümarlaudade korraldamine	AEK	Ümarlaud toimub regulaarselt	1	1	1	1
	Levitada kuriteoennetusosalast infot Pärnumaa noorteportaali vahendusel	AEK ÕNK	Infot edastatakse regulaarselt				
	Koostööpartnerite informeerimine maakonna alaealiste komisjonide tööst aruandeaastal	AEK	Infot edastatakse regulaarselt				
	Infovoldikute koostamine ja levitamine	AEK Tervisenõu kogu	Voldik ilmub 3a intervalliga	1			1
	Jätkata koostöös Pärnu Õppenõustamiskeskusega regionaalsete teabepäevade korraldamist Pärnus ja võimalusel kohalikes omavalitsustes	AEK ÕNK	Teabepäevade regulaarne toimumine	2	2	2	2
Ennetada esmaseid õigusrikkumisi	Luaa maakonnaülene erinevaid valdkondi hõlmav ennetusprogramm	MV, LV, AEK	Programm on välja töötatud		+		

	Korraldada ümarlaud valdkonna MTÜ-dega, et kutsuda ellu ennetavaid teenuseid ja sekkumisi kõigil ennetustasanditel läbi projektfinantseeringu võimaluste	AEK	Ümarlaud on toimunud		+		
	Varase märkamise alase teadlikkuse tõstmine	AEK, Tervisenõu kogu, ÕNK	Pidev				
	Avatud Noortekeskuste arvu suurendamine ja tegevuse toetamine	AEK	ANK-de arv	12	13	14	15
	Korraldada kuriteoennetusliku sisuga loenguid haridusasutustes	AEK, PPA Lääne prefektuur	Loengud toimuvad regulaarselt				
	Kohalike omavalitsuste alaealiste komisjonide kriminaalpreventiivse töö arengukavade valmimine ja nende elluviimise üle seire teostamine	KOV AEK-d	Kõigil AK-del on kehtivad arengukavad				
	Ennetuslikud koostööprojektid Lääne prefektuuri Pärnu politseijaoskonnaga	AEK, PPA Lääne prefektuur	Projektide arv	1	1	1	1
	Koostöö TÜ Pärnu Kolledžiga noorsootöö- ja kriminaalpreventsiooni uuringute läbiviimisel	AEK	Uuringute arv		1		1
Ennetada korduvaid õigusrikkumisi	Analüüsida ja teha ettepanekud rehabilitatsiooniteenuse paremaks toimimiseks	AEK					
	Viia läbi ümarlaud järelehoolduse võimaluste kaardistamiseks	AEK	Võimalused on kaardistatud		1		
	Teha regulaarset koostööd maakonna õpilaskoduga koolidega. Analüüsida riigi poolt toetatud õpilaskohtade ja tugiteenuste vajadust	AEK, KOV	Koostöö toimib regulaarselt				

	Koostöös Pärnu Kolledžiga töötada välja komisjonide poolt läbiviidavate sekkumiste hindamise metoodika	AEK	Metoodika on välja töötatud		+		
Arengueesmärk	Tegevused	Vastutaja	Mõõdikud	Sihtväärtused aastate lõikes			
				2013	2014	2015	2016
Parandada koostöövõrgustiku toimimist	Korraldada programmi „Turvaline kool“ raames koolitusi maakonna haridusjuhtidele ja alaealiste komisjonide liikmetele	AEK, Tervisenõukogu	Koolitused toimuvad regulaarselt	1	1	1	1
	Koostöö tihendamine kohalike omavalitsustega lapse aitamiseks juhtumipõhise võrgustikutöö põhimõttel	AEK, KOV	Toimib regulaarne koostöö				
	Teabepäevade korraldamine maakonna kohalike omavalitsuste alaealiste komisjonide liikmetele	AEK	Teabepäevade arv	2	2	2	2
Tõsta alaealiste komisjonide liikmete kompetentsust	Koolitused maakonnakomisjonile ja kohalikele komisjonidele	AEK	Koolituste arv	2	2	2	2
	Tutvumine kriminaalpreventiivse töö kogemustega teistes maakondades	AEK	Õppesõitude arv	1	1	1	1
Suurendada kohalike omavalitsuste alaealiste komisjonide arvu	Teha selgitustööd Pärnumaa Omavalitsuste Liidus ning koolijuhtide hulgas. Levitada teemakohast informatsiooni.	AEK	Komisjonide arv suureneb				11

- Tegevuskava rakendamist finantseeritakse valdavalt alaealiste komisjoni tööks eraldatud riiklikest vahenditest

7. Arengukava hindamise ja muutmise põhimõtted

Arengukava teostamist mõõdetakse kehtestatud kriteeriumite alusel:

- Statistilised näitajad
- Avalik arvamus

Arengukava täitmise ja hindamise eest vastutavad alaealiste komisjoni esimees ning sekretär. Arengukava täitmise hindamine ning vajadusel korrigeerimine ja täiendamine toimub igal aastal tegevusperioodi lõpus: vastavalt detsember 2013, detsember 2014, detsember 2015 ja detsember 2016.

LISA 1

Arengekavas kasutatavad mõisted ja lühendid

Alaealine – 7-18 aasta vanune isik AMS § 2

Alaealiste komisjon – maavalitsuse juurde moodustatud ja maavanema korraldusega kinnitatud seitsmeliikmeline komisjon, mille asjaajamist korraldab sekretär ja tööd koordineerib esimees või aseesimees AMS § 11 ja 12

Erinoorsootöö – on riskioludes elavatele ja/või probleemkäitumisega noortele arengueelduste loomine noorte võimete ja oskuste aktiveerimise ning motivatsiooni suurendamise kaudu; valdkonna tulemusnäitajad on nt: toimib alaealiste komisjonide võrgustik; alaealiste komisjonide toetatud programmide ja projektide arv; riskikäitumist ennetavates koolitusprojektides osalejate arv; ennetusega tegelevate institutsioonide võrgustiku, sh koolitused noorelt-noorele, liikmete arv; alaealiste komisjonide võrgustiku liikmete jt noortega tegelevate spetsialistide koolitused probleemkäitumise põhjustest ja ennetusvõimalustest

Järelvalve teostaja – isik, kes teostab järelvalvet määratud mõjutusvahendi täitmise üle AMS § 8 lg1

Kriminaalpreventsioon – õigusrikkumiste ennetamine

Koostööpartnerid – inimesed, inimeste rühmad ja institutsioonid, kes osalevad arengukava teostamisel, kes on kaasatud arengukava väljatöötamise, teostamise ja/või hindamise protsessi

Laps – kuni 18-aastane inimene lastekaitse seadus § 2

Mõjutusvahend – meetod alaealise käitumise muutmiseks vastavalt AMS § 3, eesmärgiks on otsida koos õigust rikkunud noorega lahendusi selleks, et püsiks edaspidi seadusekuulekal teel

Mõjutusvahendi kohaldaja – isik, kes teostab järelvalvet määratud mõjutusvahendi kohaldamise üle AMS § 8 lg 2

Noor – 7-26-aastane füüsiline isik

Noorsootöö – noortele tingimuste loomine arendavaks tegevuseks, mis võimaldab neil vaba tahte alusel perekonna-, tasemekoolitus- ja tööväliselt tegutseda

Projekt – konkreetse eesmärgi saavutamise kava, millel on oma selgelt määratletud tähtaeg, teostaja, ressursid ja mõõdetav tulemus

Sihtgrupid – inimeste rühmad, kelle tegevus- ja arenguhuvisid arengukava puudutab ning kes on osalised selles protsessis

Strateegiline eesmärk – spetsiifiline, mõõdetav, ajastatud, realistlik ja teostatav tulemus, mis on vajalik üldeesmärgi või visiooni saavutamiseks

Tegevuskava – tabeli kujul esitatud konkreetsed eesmärgid, mida on vaja täita üldeesmärkide saavutamiseks koos ressursside, vastutajate ja täitmise tähtaegadega

Õigusrikkumine – vastavalt alaealise mõjutusvahendi seaduse (AMS) § 1 lg 2 ja lg 3 määratlusele

Õigusnorm – riigi ametlikult kehtestatud käitumisreegel, mille täitmine garanteeritakse riigi käsutuses olevate vahenditega

Võrgustikutöö – sotsiaaltöö meetod, mille idee on lähivõrgustiku (esmase võrgustiku) kokkuvõtmine kliendi sotsiaalseks ja praktiliseks toetamiseks peamiselt töös laste, noorte ja peredega ning kriisitöös

Arengukavas kasutatavad lühendid

AEK –	alaealiste komisjon
ANK –	avatud noortekeskus
ENTK –	Eesti Noorsootöö Keskus
HTM –	Haridus- ja Teadusministeerium
KOV –	kohalik omavalitsus
LV-	linnaavalitsus
MV –	maavalitsus
POL –	Pärnumaa Omavalitsuste Liit
SOM –	Sotsiaalministeerium
ÕNK –	Pärnu Õppenõustamiskeskus